

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БІОЛОГІЇ, ГЕОГРАФІЇ ТА ЕКОЛОГІЇ
КАФЕДРА ГЕОГРАФІЇ ТА ЕКОЛОГІЇ**

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри географії та екології
протокол №2 від 09.09.2020 р.
в.о. завідувача кафедри
 (О.В. Давидов)

**СИЛАБУС ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ
МЕНЕДЖМЕНТ, ЕКСПЕРТИЗА ТА АУДИТ ПРОЕКТІВ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

Освітня програма «Науки про Землю» першого (бакалаврського) рівня

Спеціальність 103 Науки про Землю

Галузь знань 10 Природничі науки

Херсон 2020

Назва освітньої компоненти	Менеджмент, аудит та експертиза проектів природокористування
Викладач (і)	Сараненко І.І.
Посилання на сайт	http://www.kspu.edu/About/Faculty/Faculty_of_biolog_geograf_ecol/ChairSocialEconomicGeography/department.aspx
Контактний тел.	+380507860593
Е-mail викладача:	i.i.saranenko@ukr.net
Графік консультацій	ауд. 619 за призначеним часом

1. **Анотація до курсу.** За останні роки у світі значно зросла зацікавленість у розвитку природогосподарських галузей, де є обмеження на використання природних ресурсів і діють закони охорони навколишнього середовища. Навчальна дисципліна «Менеджмент, експертиза та аудит проектів природокористування» спрямована на підготовку фахівців для роботи у сфері управління природоохоронною діяльністю в органах державного та муніципального управління різного рівня; на підприємствах і в організаціях, які використовують у своїй діяльності природні ресурси; у громадських об'єднаннях, що займаються охороною довкілля.

2. **Мета та цілі курсу:** надання здобувачам вищої освіти системи знань про зміст фаз, структуру та основні функції управління інвестиційними проектами: часом, затратами, якістю, ризиками. Реалізація завдань екологічної політики у галузі охорони навколишнього природного середовища. Концепція курсу базується на моделі сталого розвитку, яка передбачає гармонійне співвідношення соціально-економічного розвитку та довкілля без нанесення шкоди майбутнім поколінням.

3. Компетентності (К) та програмні результати (ПР) навчання

К11. Прагнення до збереження природного навколишнього середовища.

ПР08. Обґрунтовувати вибір та використовувати польові та лабораторні методи для аналізу природних та антропогенних систем і об'єктів.

ПР13. Уміти доносити результати діяльності до професійної аудиторії та широкого загалу, робити презентації та повідомлення.

ПР14. Брати участь у розробці проектів і практичних рекомендацій в галузі наук про Землю.

4. Обсяг курсу на поточний навчальний рік

Менеджмент, аудит та експертиза проектів природокористування	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Кількість годин	26	30	94

5. Ознаки курсу

Рік викладання	Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний/вибірковий
2020/2021	VII, VIII	103 Науки про Землю	четвертий	нормативний

6. Технічне й програмне забезпечення/обладнання

До курсу лекцій:

- наочні посібники;
- мультимедіа.

До виконання практичних робіт:

- методичні рекомендації (електронна версія).

До самостійного вивчення:

- підручники, навчально-методичні посібники <http://www.kspu.edu/About/DepartmentAndServices/Library.aspx>

7. Політика курсу: «Менеджмент, аудит та експертиза проектів природокористування» викладається під гаслом «Реалізація «зелених проектів» – це гармонізація взаємовідносин природокористувачів з довкіллям та запорука сталого розвитку!» й формує у здобувачів вищої освіти високі програмні результати навчання та фахові компетентності з подальшим застосуванням шляхом мотивування їх до регулярної підготовки та самостійного вивчення теоретичних та практичних аспектів управління проектами з охорони навколишнього середовища та раціонального природокористування, враховуючи усі канони академічної доброчесності.

На протязі семестру здобувач набирає певну кількість балів за кожен вид робіт та за результатами (від 60 до 100) може отримати оцінку з семестрового контролю. У разі не набрання достатньої кількості балів, здобувач здає екзамен, де максимально може отримати тільки 50 балів.

8. Схема курсу

Тиждень, дата, години	Тема, план, кількість годин (аудиторної та самостійної)	Форма навчального заняття	Список рекомендованих джерел	Завдання	Максимальна кількість балів
Модуль 1. Управління раціональним природокористуванням					
Тиждень А 14.09.-18.09. аудиторна робота – 6 години, з них: лекцій - 4 год., практичних робіт – 2 год., самостійна робота – 5 год.	Тема 1: Принципи раціонального природокористування та охорони навколишнього середовища (2 год.). План 1. Принцип «нульового рівня». 2. Принцип відповідності антропогенного навантаження природно-ресурсному потенціалові регіону. 3. Принцип збереження природно обумовленого кругообігу речовин у процесі антропогенної діяльності.	лекція	[1,3,6,7,13,14]	ведення конспекту та надання письмових відповідей на запитання	2

	<p>Тема 2: Поняття корисності природних ресурсів (2 год.). План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Методи оцінювання. 2. Фактичні та потенційні збитки. 	лекція	[1,3,6,7,13,14]	ведення конспекту та надання письмових відповідей на запитання	2
	<p>Тема 3: Оцінювання природних ресурсів (2 год.). План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Теоретичні відомості. 2. Методика виконання роботи. 3. Висновки. 	практична робота	[2,4,5,7,10,15]	виконання завдань у відповідності з методикою роботи, аналіз отриманих результатів, висновки та захист.	3
	Самостійна робота (5 год.): Оцінка впливу на довкілля (ОВД).	самостійне вивчення	[8,9,11]	складання реферату-огляду запропонованих тем	3,5
Тиждень Б 21.09.-25.09. аудиторна робота – 2 години, з них: практичних робіт – 2 год., самостійна робота – 5 год.	<p>Тема 4: Визначення закономірностей розподілу природних ресурсів (2 год.). План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Теоретичні відомості. 2. Методика виконання роботи. 3. Висновки. 	практична робота	[2,4,5,7,10,15]	виконання завдань у відповідності з методикою роботи, аналіз отриманих результатів, висновки та захист.	3
	Самостійна робота (5 год.): Менеджмент природокористування – важлива компонента сталого розвитку в Україні.	самостійне вивчення	[8,9,11]	складання реферату-огляду запропонованих тем	3,5
Тиждень А 28.09.-02.10. аудиторна робота – 2 години, з них: лекцій - 2 год., самостійна	<p>Тема 5: Реалізація «зелених» проектів (2 год.). План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Матриця БКГ. 2. SWOT-аналіз. 3. Сегментація і позиціонування. 4. Метод Сааті. 	лекція	[1,3,6,7,13,14]	ведення конспекту та надання письмових відповідей на запитання	2

робота – 5 год.	Самостійна робота (5 год.): Принципи сталого розвитку.	самостійне вивчення	[8,9,11]	складання реферату- огляду запропонованих тем	3,5
Тиждень Б 05.10.-09.10. аудиторна робота – 2 години, з них: практичних робіт – 2 год., самостійна робота – 5 год.	Тема 6: Портфельний аналіз проектів природокористування (2 год.). План 1. Теоретичні відомості. 2. Методика виконання роботи. 3. Висновки.	практична робота	[2,4,5,7,10,15]	виконання завдань у відповідності з методикою роботи, аналіз отриманих результатів, висновки та захист.	3
	Самостійна робота (5 год.): Маркетинговий менеджмент у раціональному природокористуванні.	самостійне вивчення	[8,9,11]	складання реферату- огляду запропонованих тем	3,5
Тиждень А 12.10.-16.10. аудиторна робота – 2 години, з них: лекцій - 2 год., самостійна робота – 3 год.	Тема 7: Якість навколишнього природного середовища (2 год.). План 1. Механізм платного природокористування. 2. Нормативи та ліміти.	лекція	[1,3,6,7,13,14]	ведення конспекту та надання письмових відповідей на запитання	2
	Самостійна робота (5 год.): Стандарти якості навколишнього середовища.	самостійне вивчення	[8,9,11]	складання реферату- огляду запропонованих тем	3,5
Тиждень Б 19.10.-23.10. аудиторна робота – 2 години, з них: практичних робіт – 2 год., самостійна робота – 5 год.	Тема 8: Платне природокористування (2 год.). План 1. Теоретичні відомості. 2. Методика виконання роботи. 3. Висновки.	практична робота	[2,4,5,7,10,15]	виконання завдань у відповідності з методикою роботи, аналіз отриманих результатів, висновки та захист.	3
	Самостійна робота (5 год.): Адміністративно-екологічні інструменти.	самостійне вивчення	[8,9,11]	складання реферату- огляду запропонованих тем	3,5

Модуль 2. Експертиза проектів природокористування

Тиждень А 26.10.-30.10. аудиторна робота – 4 години, з них: лекцій - 2 год., практичних робіт – 2 год., самостійна робота – 5 год.	Тема 9: Екологічна експертиза проектів (2 год.). План 1. Мета і завдання екологічної експертизи. 2. Об'єкти екологічної експертизи. 3. Суб'єкти екологічної експертизи.	лекція	[1,3,6,7,13,14]	ведення конспекту та надання письмових відповідей на запитання	2
	Тема 10: Методи визначення впливу на довкілля (2 год.). План 1. Теоретичні відомості. 2. Методика виконання роботи. 3. Висновки.	практична робота	[2,4,5,7,10,15]	виконання завдань у відповідності з методикою роботи, аналіз отриманих результатів, висновки та захист.	3
	Самостійна робота (5 год.): Історія розвитку екологічної експертизи в Україні.	самостійне вивчення	[8,9,11]	складання реферату- огляду запропонованих тем	3,5
Тиждень Б 02.11.-06.11. аудиторна робота – 2 години, з них: практичних робіт – 2 год., самостійна робота – 5 год.	Тема 11: Правова і нормативна основа проведення екологічної експертизи (2 год.). План 1. Теоретичні відомості. 2. Методика виконання роботи. 3. Висновки.	практична робота	[2,4,5,7,10,15]	виконання завдань у відповідності з методикою роботи, аналіз отриманих результатів, висновки та захист.	3
	Самостійна робота (5 год.): Особливості нормативно- правового регулювання екологічної експертизи в Україні.	самостійне вивчення	[8,9,11]	складання реферату- огляду запропонованих тем	3,5
Тиждень А 09.11.-13.11. аудиторна робота – 2	Тема 12: Порядок проведення екологічної експертизи (2 год.). План 1. Заява про екологічні наслідки	лекція	[1,3,6,7,13,14]	ведення конспекту та надання письмових відповідей на	2

години, з них: лекцій - 2 год., самостійна робота – 5 год	діяльності. 2. Шляхи проведення. 3. Строки проведення та висновки.			запитання	
	Тема 13: Екологічне оцінювання документації з впровадження нової техніки і технологій (2 год.). План 1. Теоретичні відомості. 2. Методика виконання роботи. 3. Висновки.	практична робота	[2,4,5,7,10,15]	виконання завдань у відповідності з методикою роботи, аналіз отриманих результатів, висновки та захист.	3
	Самостійна робота (5 год.): Природоохоронні заходи: ресурсозберігаючі, захисні, відновлювальні, компенсаційні, охоронні.	самостійне вивчення	[8,9,11]	складання реферату-огляду запропонованих тем	3,5
Тиждень Б 16.11.-20.11. аудиторна робота – 2 години, з них: практичних робіт – 2 год., самостійна робота – 5 год.	Тема 14: Оцінка стійкості природних комплексів (2 год.). План 1. Теоретичні відомості. 2. Методика виконання роботи. 3. Висновки.	практична робота	[2,4,5,7,10,15]	виконання завдань у відповідності з методикою роботи, аналіз отриманих результатів, висновки та захист.	3
	Самостійна робота (5 год.): Екологічні небезпечні об'єкти та види діяльності.	самостійне вивчення	[8,9,11]	складання реферату-огляду запропонованих тем	3,5
Тиждень А 23.11.-27.11. аудиторна робота – 4 години, з них: лекцій - 2 год., самостійна робота – 5 год.	Тема 15: Екологічний паспорт території (2 год.). План 1. Фізико-географічна характеристика. 2. Перелік екологічно безпечних об'єктів. 3. Природні ресурси. 4. Природно-заповідний фонд.	лекція	[1,3,6,7,13,14]	ведення конспекту та надання письмових відповідей на запитання	2

	5. Формування екологічної мережі. 6. Поводження з відходами та небезпечними хімічними речовинами. 7. Планування природоохоронної діяльності.				
	Тема 16: Екологічне обґрунтування території для розміщення поселення (2 год.). План 1. Теоретичні відомості. 2. Методика виконання роботи. 3. Висновки.	практична робота	[2,4,5,7,10,15]	виконання завдань у відповідності з методикою роботи, аналіз отриманих результатів, висновки та захист.	3
	Самостійна робота (5 год.): Інвестиційний процес в Україні та роль ОБНС у ньому.	самостійне вивчення	[1,8,9,11]	складання реферату-огляду запропонованих тем	3,5
Тиждень Б 30.11.-04.12. аудиторна робота – 2 години, з них: практичних робіт – 2 год., самостійна робота – 5 год.	Тема 17: Аналіз стійкості ґрунтів до забруднення (2 год.). План 1. Теоретичні відомості. 2. Методика виконання роботи. 3. Висновки.	практична робота	[2,4,5,7,10,15]	виконання завдань у відповідності з методикою роботи, аналіз отриманих результатів, висновки та захист.	3
	Самостійна робота (5 год.): Методи визначення стійкості компонентів довкілля до забруднення.	самостійне вивчення	[8,9,11]	складання реферату-огляду запропонованих тем	3,5
Тиждень А 07.12.-11.12. аудиторна робота – 4 години, з них: лекцій - 2 год., самостійна	Тема 18: Висновки екологічної експертизи (2 години): План 1. Зміст висновків державної екологічної експертизи. 2. Нормативні витрати на проведення екологічної	лекція	[1,3,6,7,13,14]	ведення конспекту та надання письмових відповідей на запитання	2

робота – 5 год.	експертизи.				
	Самостійна робота (5 год.): Права, обов'язки і гарантії експерта екологічної експертизи та компетенції ВР, Кабміну і місцевих рад.	самостійне вивчення	[8,9,11]	складання реферату-огляду запропонованих тем	3,5
Тиждень Б 14.12.-18.12. аудиторна робота – 2 години, з них: лекцій – 2 год., самостійна робота – 5 год.	Тема 19: Громадська екологічна експертиза (2 год.). План 1. Особливості організації та проведення державної та громадської екологічної експертизи. 2. Порядок участі громадськості в державній екологічній експертизі.	лекція	[1,3,6,7,13,14]	ведення конспекту та надання письмових відповідей на запитання	2
	Тема 20: Матричний метод оцінки впливу господарської діяльності на навколишнє середовище (2 год.). План 1. Теоретичні відомості. 2. Методика виконання роботи. 3. Висновки.	практична робота	[2,4,5,7,10,15]	виконання завдань у відповідності з методикою роботи, аналіз отриманих результатів, висновки та захист.	3
	Самостійна робота (5 год.): Міжнародні громадські організації у оцінюванні впливу на довкілля.	самостійне вивчення	[9,12,16-20]	складання реферату-огляду запропонованих тем	3,5
Модуль 3. Екологічний аудит					
Тиждень А 01.02.-05.02. аудиторна робота – 2 год.,	Тема 9: Місце і роль екологічного аудиту в управлінні природокористуванням (2 години). План	лекція	[19-21]	ведення конспекту та надання письмових відповідей на	2

з них: лекцій - 2 год.	1. Основні поняття екологічного аудиту. 2. Завдання проведення екологічного аудиту. 3. Умови проведення екологічного аудиту.			запитання	
Тиждень Б 08.02.-12.02. аудиторна робота – 2 год., з них: практичних робіт - 2 год., самостійного вивчення – 6 год.	Тема 10: Методика екологічного аудиту (2 години). План 1. Теоретичні відомості. 2. Методика виконання роботи. 3. Висновки.	практична робота	[19-21]	виконання завдання відповідно до методики, аналіз отриманих результатів, висновки та захист	3
	Самостійна робота (6 годин): 1. Підприємства-забруднювачі довкілля в Україні. 2. Надзвичайно забруднені території України.	самостійне вивчення	[3,20]	Розробка презентації	20
Тиждень А 15.02.-19.02. аудиторна робота – 2 год., з них: лекцій - 2 год.	Тема 11: Законодавчі основи екологічного аудиту в Україні. (2 години). План 1. ЗУ «Про екологічний аудит». 2. Екологічне страхування. 3. Сертифікація екологічних аудиторів.	лекція	[19-21]	ведення конспекту та надання письмових відповідей на запитання	2
Тиждень Б 22.02.-26.02. аудиторна робота – 2 год., з них: практичних робіт - 2 год., самостійного	Тема 12: Вивчення чинних законодавчих документів та нормативно-правових актів. (2 години). План 1. Теоретичні відомості. 2. Методика виконання роботи. 3. Висновки.	практична робота	[19-21]	виконання завдання відповідно до методики, аналіз отриманих результатів, висновки та захист.	3

вивчення – 6 год.	Самостійна робота (6 годин): 1. Підвищення кваліфікації екологічних аудиторів. 2. Міжнародний досвід проведення екологічного аудиту.	самостійне вивчення	[7,19-21]	Розробка презентації	20
Тиждень А 01.03.-05.03. аудиторна робота – 4 год., з них: лекцій - 2 год.	Тема 13: Екологічний аудит підприємств (2 години). План 1. Види екоаудиту підприємств. 2. Доцільність проведення екологічного аудиту.	лекція	[19-21]	ведення конспекту та надання письмових відповідей на запитання	2
Тиждень Б 09.03.-12.03. аудиторна робота – 2 год., з них: практичних робіт - 2 год., самостійного вивчення – 6 год.	Тема 14: Процедура екологічного аудитування (2 години) План 1. Теоретичні відомості. 2. Методика виконання роботи. 3. Висновки.	практична робота	[19-21]	виконання завдання відповідно до методики, аналіз отриманих результатів, висновки та захист	3
	Самостійна робота (6 годин): 1. Схема надходження поллютантів у складові доквілля. 2. Хімічне та радіаційне забруднення ґрунтів.	самостійне вивчення	[2,7,9]	Розробка презентації	20
Тиждень А 15.03.-19.03. аудиторна робота – 2 год., з них: лекцій - 2 год.	Тема 15: Екологічний аудит територій (2 години). План 1. Екологічний аудит педосфери. 2. Екологічний аудит гідросфери. 3. Екологічний аудит атмосфери.	лекція	[19-21]	ведення конспекту та надання письмових відповідей на запитання	2
Тиждень Б 22.03.-26.03. аудиторна робота – 2 год., з них:	Тема 16: Оформлення документації (2 години). План 1. Теоретичні відомості. 2. Методика виконання роботи.	практична робота	[19-21]	виконання завдання відповідно до методики, аналіз отриманих результатів,	3

практичних робіт - 2 год., самостійного вивчення – 6 год.	3. Висновки.			висновки та захист.	
	Самостійна робота (6 годин): 1. Вибір території еколого-аудиторських досліджень. 2. Бази даних як результат екоаудиторських досліджень.	самостійне вивчення	[3,19-21]	Розробка презентації	20

9. Система оцінювання та вимоги

№ з/п	Модульний контроль VII семестр	Набрана кількість балів	Σ балів	Семестровий контроль	Екзамен
1.	Модуль 1. Управління раціональним природокористуванням	≤ 41	25-41	≤ 20	50
2.	Модуль 2. Експертиза проектів природокористування	≤ 59	35-59	≤ 30	
3.	Результат	≤ 100	60-100	≤ 100	

№ з/п	Модульний контроль VIII семестр	Набрана кількість балів	Σ балів	Семестровий контроль	Екзамен
1.	Модуль 3. Екологічний аудит	≤ 100	≤ 50	≤ 50	50
2.	Результат	≤ 100	60-100	≤ 100	

Модуль 1. Управління раціональним природокористуванням

Критерії оцінювання та бали

№ з/п	Форма навчального заняття	Критерії оцінювання	Набрана кількість балів	Мах кількість Балів	Шкала оцінювання			
					Σ балів	Оцінка ECTS	Оцінка в балах	За національною шкалою

1.	Лекція	Конспект структурований, логічний, послідовний, надані відповіді на всі запитання.	1,1-2,0	41	39-41	A	90 -100	5	Відмінно
		Конспект структурований, логічний, послідовний, але відповідей на запитання немає.	0-1,0		35-38	B	82-89	4	Добре
2.	Практична робота	Усі завдання виконані, проведений аналіз отриманих результатів, зроблені висновки, робота захищена.	1,6-3,0		32-34	C	74-81		
		Усі завдання виконані, проведений аналіз отриманих результатів, зроблені висновки, робота не захищена.	0-1,5		29-31	D	64-73		
3.	Самостійне вивчення	Бали надаються за збільшення обсягу виконаної роботи та використання іноземних літературних джерел.	2,6-3,5		25-28	E	60-63	2	Незадовільно
		Реферат –огляд структурований, змістовний, логічний, послідовний, розкриває тему.	0-2,5		0-24	Fx	0-34		

Модуль 2. Експертиза проектів природокористування

Критерії оцінювання та бали

№ з/п	Форма навчального заняття	Критерії оцінювання	Набрана кількість балів	Мах кількість балів	Σ балів	Шкала оцінювання			
						Оцінка ECTS	Оцінка в балах	За національною шкалою	
1.	Лекція	Конспект структурований, логічний, послідовний, надані відповіді на всі запитання.	1,1-2,0		51-59	A	90 -100	5	Відмінно
		Конспект структурований, логічний, послідовний, але відповідей на запитання немає.	0-1,0		46-50	B	82-89	4	Добре

2.	Практична робота	Усі завдання виконані, проведений аналіз отриманих результатів, зроблені висновки, робота захищена.	1,6-3,0	59	43-45	C	74-81	3	Задовільно
		Усі завдання виконані, проведений аналіз отриманих результатів, зроблені висновки, робота не захищена.	0-1,5		39-42	D	64-73		
3.	Самостійне вивчення	Бали надаються за збільшення обсягу робіт та використання іноземних літературних джерел.	2,6-3,5		35-38	E	60-63		
		Реферат –огляд структурований, змістовний, логічний, послідовний, розкриває тему.	0-2,5	0-34	Fx	0-34	2	Незадовільно	

Модуль 3. Екологічний аудит

Критерії оцінювання та бали

№ з/п	Форма навчального заняття	Критерії оцінювання	Набрана кількість балів	Мах кількість балів	Σ балів	Шкала оцінювання			
						Оцінка ECTS	Оцінка в балах	За національною шкалою	
1.	Лекція	Конспект структурований, логічний, послідовний, надані відповіді на всі запитання.	1,1-2,0	100	90 -100	A	90 -100	5	Відмінно
		Конспект структурований, логічний, послідовний, але відповідей на запитання немає.	0-1,0		82-89	B	82-89	4	Добре
2.	Практична робота	Усі завдання виконані, проведений аналіз отриманих результатів, зроблені висновки, робота захищена.	1,6-3,0		74-81	C	74-81		
		Усі завдання виконані, проведений аналіз отриманих результатів, зроблені висновки, робота не захищена.	0-1,5		64-73	D	64-73		

3.	Самостійне вивчення	Презентація структурована, логічна, послідовна, тема розкрита у повному обсязі із застосуванням іноземних літературних джерел та демонстрацією інноваційних розробок.	16-20		60-63	E	60-63		
		Презентація структурована, логічна, послідовна, але тема розкрита не у повному обсязі.	0-15		0-34	Fx	0-34	2	Незадовільно

Екзамен (50 балів)

Критерії оцінювання відповіді на екзамені

Отримані бали	Оцінка ECTS	Оцінка в балах	За національною шкалою		Екзамен
45-50	A	90-100	5	Відмінно	У здобувача сформовано комплекс наукових знань та методологічних основ менеджменту, експертизи та аудиту проектів природокористування. Під час відповіді проводить аналіз та надає пропозиції, прогнозує ситуацію.
42-44	B	82-89	4	Добре	Здобувач має міцні теоретичні знання з усього курсу, але вони не повною мірою систематизовані. Вміє застосовувати набуті знання на алгоритмічному рівні, продуктивний рівень виявляється епізодично. Недостатньо володіє вміннями застосовувати нормативні та методологічні основи на практиці.
34-41	C	74-81			Здобувач має міцні знання з усього курсу, але вони не завжди мають структурований характер. Вміє застосовувати знання здебільшого на алгоритмічному рівні. Рівень самостійності мислення недостатній: під час виконання роботи вимагає інструкцій. Професійна компетентність має обмеження у виконанні завдань творчого характеру.
31-33	D	64-73	3	Задовільно	Здобувач знає основні теми курсу, має уявлення про понятійний апарат даного предмету, але недостатньо сформовані уявлення про особливості менеджменту, експертизи та аудиту й методологічні основи розробки проектів природокористування. Знання мають узагальнений характер, проте немає достатнього уявлення про раціональне використання природних ресурсів (або загальні уявлення).

21-30	E	60-63			Знання мають узагальнений характер, проте немає достатнього уявлення про менеджмент, експертизу та аудит й методологічні основи розробки проектів природокористування. Слабо сформовані програмні компетентності.
10-20	Fx	35-59	2	Незадовільно	Здобувач має фрагментарні знання з усього курсу. Не володіє термінологією, оскільки понятійний апарат не сформований. Не вміє викласти програмний матеріал. Практичні вміння на рівні розпізнавання, під керівництвом викладача.
0-9	F	0-34			Здобувач повністю не знає програмного матеріалу, не відвідував аудиторних занять. Не виконував завдання самостійної роботи з навчального курсу.

10. Список рекомендованих джерел

Основні

1. Белмане И., Далхаммар К. Системы экологического менеджмента: от теории к практике. Лундский университет, Швеция. 2000, 196 с.
2. Бойчук Л Д., Соломенно Е.М. Екологія і охорона навколишнього середовища: навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2003. 284 с.
3. Системи управління якістю та системи екологічного управління: впровадження в світі та Україні / Віткін Л, Сухенко А., Польшаков В., Миленко М. *Стандартизація, сертифікація, якість*. 2006. №6. С. 43 – 52.
4. ДСТУ ISO 14001: 2006. Системи екологічного керування. Вимоги та настанови щодо застосування. [Чинний від 2015-12-21]. Київ, 2016. 24 с. (Інформація та документація).
5. ДСТУ ISO 14004: 2006. Системи екологічного управління. Загальні настанови щодо принципів, систем та засобів забезпечування. (ISO 14004:2016, IDT) [Чинний від 2006-03-13]. Київ, 2016. 24 с. (Інформація та документація).
6. Екологічний менеджмент: Навчальний посібник / За ред. В.Ф. Семенова, О.Л. Михайлюк. К.: Знання, 2006. 366 с.
7. Екологічне управління: Підручник / В.Я. Шевчук, Ю.М. Саталкін, Г.О. Білявський. К.: Либідь, 2004. 432 с.
8. ISO 14001: 2004. Environmental management systems – Requirements with guidance for use. *Системи екологічного керування – Вимоги та настанови щодо застосування*. [Міжнародна організація зі стандартизації (ISO), 2004].
9. ISO 14004: 2004. Environmental management systems – General guidelines on principles, systems and support techniques. *Системи екологічного керування – Загальні настанови щодо принципів, систем та засобів забезпечування*. [Міжнародна організація зі стандартизації (ISO), 2004].

10. Кораблева А. И., Кораблева А.И., Савин Л.С. Введение в экологическую экспертизу. Дніпропетровськ., 2000. 144 с.
11. Кожушко Л. Ф., Скрипчук П.М. Екологічний менеджмент. Рівне: РДТУ, 2001. 343 с.
12. Літвак С.М., Рижков С.С., Скороходов В.А. Екологічний менеджмент і аудит: Навчальний посібник.- К.: ВД "Професіонал", 2006.- 200 с.
13. Скрипчук П. М. Сертифікація якості об'єктів навколишнього природного середовища. *Ландшафти та геоекологічні проблеми Дністровсько-Прутського регіону*: матеріали Міжнар. наук. конф., присвяч. 130-річчю заснування ЧНУ ім. Ю.Федьковича та 60-річчю створення кафедри фізичної географії. Чернівці, 2005. С. 78 – 81.
14. Яновська Е.С., Кузовенко В.А, Дяченко Н.М. Основи екологічного менеджменту та аудиту: Навчальний посібник. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2006. 178 с.

Додаткові

15. Моніторинг у сфері управління якістю та екологічного управління / Цициаліно О., Заклецький А., Хмель В., Калита О., Козаченко Л. *Стандартизація, сертифікація, якість*. 2007. №2. С. 52 – 55.
16. Скрипчук П. М. Еколого-економічні інструменти виробництва і споживання екологічно чистої продукції. *Економічні проблеми виробництва та споживання екологічно чистої продукції*: матеріали четвертої Міжнародної науково-практичної конференції. Суми: Сумський НАУ, 2005. С. 147 – 149.
17. Скрипчук П. М. Екологічний аудит територій як інструмент збалансованої регіональної економіки. *Екологізація економіки як інструмент сталого розвитку в умовах конкурентного середовища*: матеріали науково-практичної конференції. Львів: Національний лісотехнічний університет, 2005. С. 154 – 155.
18. ISO 9001:2000. Quality management systems – Requirements. *Системи керування якістю – Вимоги*. [Міжнародна організація зі стандартизації (ICO), 2006].

Інтернет-ресурси

19. <https://www.nauka.in.ua>
20. <https://repository.ldufk.edu.ua>
21. <https://www.geo.gov.ua/>